

Asia: VN/20868/2026

Lausuntopyyntö luonnoksesta koskien alle 15-vuotiaana rikollisesta teosta epäillyn säilöönottamista

Lausunnonantajan lausunto

1. Esityksen tavoitteiden toteutuminen

Vastaavatko esitysluonnoksen ehdotukset esitysluonnokselle asetettuja tavoitteita?

Kyllä osittain

Perustelut:

Kasvuväylä Oy katsoo, että esitysluonnoksen tavoitteet ovat perusteltuja siltä osin kuin niillä pyritään turvaamaan vakavien rikosten esitutkinta sekä mahdollistamaan alle 15-vuotiaan lapsen tilanteen kokonaisvaltainen arviointi silloin, kun nykyiset keinot eivät ole riittäviä.

Pidämme kuitenkin tärkeänä, että sääntelyn lähtökohtana on rikosepäilystä huolimatta lapsen asema lapsena. YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen 3 artiklan mukaisesti kaikissa lasta koskevissa toimissa on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu. Lisäksi lastensuojelulain 4 § velvoittaa arvioimaan päätösten vaikutuksia lapsen turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen kehitykseen ja hyvinvointiin.

Kasvuväylä Oy katsoo, että sääntelyn tavoitteena tulee rikosprosessin turvaamisen lisäksi olla lapsen suojeleminen, kuntoutuminen ja uusintarikollisuuden ehkäiseminen. Pidämme tärkeänä, ettei sääntely siirrä painopistettä ennaltaehkäisevistä ja kuntouttavista palveluista kohti pakkokeinoja. Vakava rikollinen käyttäytyminen on usein seurausta pitkään jatkuneesta pahoinvoinnista, johon olisi ollut mahdollista vaikuttaa varhaisemman tuen, toimivan lastensuojelun, mielenterveyspalvelujen sekä koulunkäynnin tukemisen avulla. Säilöönotto voi olla yksittäisissä tilanteissa välttämätön keino, mutta se ei ratkaise rikollisen käyttäytymisen taustalla olevia syitä.

2. Ehdotuksen tarpeellisuus

Pidätkö tarpeellisena, että alle 15-vuotias rikoksesta epäilty voidaan ottaa poliisin säilöönottotiloihin esitutkinnan turvaamiseksi yli 24 tunniksi?

Kyllä osittain

Perustelut:

Kasvuväylä Oy tunnistaa tilanteita, joissa alle 15-vuotiaan lapsen säilöönotto voi olla välttämätöntä vakavan rikoksen selvittämiseksi sekä lapsen turvallisuuden tai kiireellisen lastensuojelun tarpeen arvioimiseksi.

Säilöönoton tulee kuitenkin olla aidosti viimesijainen keino.

YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen 37 artikla edellyttää, että lapsen vapautta voidaan rajoittaa vain viimeisenä keinona ja mahdollisimman lyhyeksi ajaksi.

Kasvuväylä Oy korostaa, että ennen säilöönottoa tulee aina arvioida mahdollisuus käyttää vähemmän rajoittavia keinoja. Samalla tulee välittömästi käynnistää lapsen tilanteen kokonaisvaltainen arviointi yhteistyössä lastensuojelun, sosiaalihuollon ja terveydenhuollon kanssa. Kasvuväylä Oy katsoo, että säilöönoton tarpeellisuutta tulee arvioida suhteessa siihen, onko lapselle tosiasiallisesti ollut saatavilla hänen tarvitsemansa palvelut. Mikäli lapsi ei ole saanut oikea-aikaista tukea esimerkiksi mielenterveyden haasteisiin, neuropsykiatrisiin vaikeuksiin, traumakokemuksiin tai koulunkäynnin ongelmiin, ei säilöönotosta saa muodostua keinoa paikata palvelujärjestelmän puutteita.

3. Säilöönoton enimmäiskesto

Mikä seuraavista säilöönoton enimmäiskestoista on mielestänne tarkoituksenmukaisin vaihtoehto?

Muu, mikä? [24-48]

Perustelut:

Kasvuväylä Oy pitää 48 tunnin enimmäiskestoa tarkoituksenmukaisimpana vaihtoehtona.

48 tuntia mahdollistaa:

esitutinnan kiireellisimmät toimenpiteet,
lastensuojelun palvelutarpeen arvioinnin,
moniammatillisen yhteistyön käynnistämisen,
lapsen terveydentilan ja psykososiaalisen tilanteen arvioinnin.

72 tunnin säilöönotto muodostaa jo erittäin pitkän vapaudenmenetyksen alle 15-vuotiaalle lapselle.

YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen 37 artikla edellyttää, että lapsen vapaudenriiston tulee kestää mahdollisimman lyhyen ajan.

4. Säilöönoton edellytykset

Onko säilöönoton edellytykset (pakkokeinolaki 806/2011 5 a § 1mom) määritelty mielestänne riittävän selkeästi ja tarkoituksenmukaisesti?

Kyllä osittain

Perustelut:

Edellytykset ovat lähtökohtaisesti perusteltuja, mutta niiden tulee olla nykyistä täsmällisempiä ja tarkkarajaisempia.

Kasvuväylä Oy pitää välttämättömänä, että laissa korostuvat:

lapsen edun ensisijaisuus,

suhteellisuusperiaate,

yksilöllinen arviointi,

viimesijaisuusperiaate.

Lisäksi ennen säilöönottoa tulisi arvioida ja dokumentoida, miksi muut käytettävissä olevat toimet eivät ole riittäviä. Tämä vastaisi YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen 37 artiklan vaatimuksia.

5. Säilöönoton soveltamiskynnys

Mikä säilöönoton soveltamiskynnystä koskevista vaihtoehtoista on näkemyksenne mukaan perustelluin? Vaihtoehdot on kuvattu tarkemmin liitteessä "Vaihtoehtotarkastelu säilöönoton enimmäiskestosta ja soveltamiskynnyksestä".

Valitkaa yksi vaihtoehto:

V2

Perustelkaa vastauksenne. Perusteluissa voi ottaa kantaa myös säilöönoton enimmäiskestoon sekä siihen, muodostavatko soveltamiskynnys ja enimmäiskesto toimivan kokonaisuuden.

Kasvuväylä Oy pitää vaihtoehtoa V2 perustelluimpana.

Vaihtoehto V2 rajaa säilöönoton kaikkein vakavimpiin rikosepäilyihin ja toteuttaa siten parhaiten YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen 3 artiklan mukaisen lapsen edun ensisijaisuuden sekä 37 artiklan mukaisen viimesijaisuuden periaatteen.

Kasvuväylä Oy katsoo, että alle 15-vuotiaan lapsen vapautta voidaan rajoittaa vain tilanteissa, joissa se on aidosti välttämätöntä eikä lievempiä vaihtoehtoja ole käytettävissä.

Pidämme tarkoituksenmukaisena, että korkea soveltamiskynnys yhdistetään enintään 48 tunnin säilöönottoon.

Lisäksi korostamme YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen 40 artiklaa, jonka mukaan rikoksesta epäiltyä lasta tulee kohdella tavalla, joka vahvistaa hänen ihmisarvoaan, ottaa huomioon hänen ikänsä ja edistää hänen mahdollisuuksiaan kasvaa vastuulliseksi yhteiskunnan jäseneksi.

Säilöönoton tarkoituksena ei saa olla rangaistus, vaan lapsen tilanteen kokonaisvaltaisen arvioinnin mahdollistaminen. Kasvuväylä Oy pitää tärkeänä, että säilöönoton aikana lapselle laaditaan välittömästi suunnitelma jatkotoimista. Pelkkä rikosepäilyn selvittäminen ei riitä, vaan samanaikaisesti tulee arvioida lapsen kasvuolosuhteet, koulunkäynnin tilanne, perheen tuen tarve, mahdolliset traumakokemukset sekä mielenterveyden ja päihteiden käytön vaikutukset. Tavoitteena tulee olla rikoskierteen katkaiseminen, ei pelkästään rikosprosessin eteneminen.

6. Vaikutukset lapseen

Mitä vaikutuksia ehdotuksella arvioitte olevan alle 15-vuotiaiden lasten oikeuksiin, hyvinvointiin ja asemaan?

Ehdotuksella voi olla sekä myönteisiä että kielteisiä vaikutuksia.

Myönteiset vaikutukset

lapsen välitön turvallisuus voidaan varmistaa,
vakavaan rikolliseen käyttäytymiseen voidaan puuttua aiempaa tehokkaammin,
lapsen tuen ja suojelun tarve voidaan tunnistaa nopeammin,
lapsi voidaan ohjata tarvittavien palvelujen piiriin.

Kielteiset vaikutukset

poliisin säilytystiloihin sijoittaminen voi olla lapselle pelottava tai traumatisoiva kokemus,
vapaudenriisto voi lisätä stigmaa ja leimautumista,
riski epäluottamuksen lisääntymisestä viranomaisia kohtaan kasvaa.

Kasvuväylä Oy korostaa, että lapsen rikollinen käyttäytyminen on usein oire taustalla olevista ongelmista, kuten kaltoinkohtelusta, traumatisoitumisesta, mielenterveyden häiriöistä, päihteiden käytöstä tai vakavista perhetilanteen haasteista.

Tämän vuoksi säilöönoton aikana tulisi aina toteuttaa:

sosiaalityön arvio,

lapsen kuuleminen,

psykkisen voinnin arviointi,

turvallisuusriskien arviointi.

Näin toteutettaisiin myös YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen artiklojen 12, 19, 20 ja 40 tavoitteita. Kasvuväylä Oy arvioi, että merkittävin riski lapsen näkökulmasta liittyy siihen, että lapsi alkaa kokea itsensä rikollisena eikä suojelua tarvitsevana lapsena.

Poliisin säilytystilat eivät lähtökohtaisesti ole lasten kasvuun, kehitykseen tai kuntoutumiseen soveltuvia ympäristöjä. Säilöönotto voi lisätä häpeää, leimautumista sekä heikentää luottamusta viranomaisiin erityisesti silloin, kun lapsella on jo ennestään kielteisiä kokemuksia auttavista palveluista.

Kasvuväylä Oy pitää tärkeänä, että rikoksella oireileva lapsi nähdään ensisijaisesti suojelua ja tukea tarvitsevana lapsena.

7. Vaikutukset viranomaistoimintaan

Mitä vaikutuksia ehdotuksella arvioitte olevan viranomaisten toimintaan ja yhteistyöhön (esim. poliisi ja hyvinvointialueet)?

Kasvuväylä Oy arvioi, että ehdotus lisää merkittävästi poliisin, sosiaalityön, terveydenhuollon ja hyvinvointialueiden yhteistyön tarvetta.

Samalla on olemassa riski, että sosiaalityön perustehtävä lapsen edun toteuttajana hämärtyy, mikäli sosiaalityöntekijöiden rooli kytkeytyy liian vahvasti poliisin säilytysprosessiin. Sosiaalityön ensisijaisena tehtävänä tulee säilyä lapsen tilanteen arviointi, suojelu ja palveluiden järjestäminen.

Lisäksi henkilöstö- ja kustannusvaikutukset hyvinvointialueille tulee arvioida huomattavasti nykyistä perusteellisemmin.

8. Vaikutukset esityksen tavoitteiden näkökulmasta

Miten arvioitte ehdotetun sääntelyn vaikutuksia rikosten selvittämiseen sekä yleisemmin sisäiseen turvallisuuteen?

Kasvuväylä Oy arvioi, että ehdotus voi parantaa vakavien rikosten selvittämistä ja tukea sisäistä turvallisuutta.

Pitkällä aikavälillä turvallisuutta ei kuitenkaan vahvisteta yksinomaan lisäämällä pakkokeinoja.

Vaikuttavin keino ehkäistä alaikäisten vakavaa rikollisuutta on vahvistaa:

ennaltaehkäisevää lastensuojelua,
varhaista tukea,
koulunkäynnin tukea,
lasten ja nuorten mielenterveyspalveluja,
perheiden palveluja,
moniammatillista yhteistyötä.

Näin voidaan puuttua rikollisen käyttäytymisen juurisyihin ennen niiden kärjistymistä.

9. Toteuttamiskelpoisuus

Onko ehdotus mielestänne käytännössä toteuttamiskelpoinen?

Kyllä osittain

Perustelut:

Ehdotus on toteuttamiskelpoinen vain, jos sen tueksi rakennetaan riittävät rakenteet.

Kasvuväylä Oy katsoo, että toteuttaminen edellyttää:

lapsille soveltuvia erillisiä tiloja,
koulutettua henkilöstöä,
lastensuojelun välitöntä osallistumista,
mahdollisuutta lapsen kuulemiseen,
velvollisuutta arvioida lapsen etu jokaisessa yksittäistapauksessa.

Ilman näitä edellytyksiä vaarana on, ettei käytäntö toteuta YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen vaatimuksia lapsen edun ensisijaisuudesta ja viimesijaisesta vapaudenriistosta

10. Muut huomiot

Muut mahdolliset huomiot ehdotuksesta

Kasvuväylä Oy korostaa, että alle 15-vuotias rikoksesta epäilty on ensisijaisesti lapsi, ei rikosoikeudellisen järjestelmän asiakas.

YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen artiklat 3, 12, 19, 20, 37 ja 40 velvoittavat viranomaisia asettamaan lapsen edun etusijalle, kuulemaan lasta, suojelemaan häntä haitallisilta olosuhteilta sekä käyttämään vapaudenriistoa ainoastaan viimesijaisena ja mahdollisimman lyhytaikaisena keinona.

Kasvuväylä Oy katsoo, että vakavaan alaikäisten rikollisuuteen tulee puuttua tehokkaasti, mutta ensisijainen ratkaisu tulee olla lastensuojelun, mielenterveyspalveluiden, vaativan tuen palveluiden ja turvallisten sijaishuollon ratkaisujen vahvistaminen. Säilöönotto voi olla mahdollinen poikkeuksellinen turvaamistoimi kaikkein vakavimmissa tilanteissa, mutta siitä ei saa muodostua korvaavaa ratkaisua puutteellisille palveluille tai lastensuojelun resurssivajeelle. Kasvuväylä Oy pitää tärkeänä, että lakimuutoksen vaikutuksia seurataan systemaattisesti. Seurannassa tulee arvioida ainakin säilöönottojen määrää, kestoja, lasten kokemuksia, uusintarikollisuutta sekä sitä, kuinka nopeasti lapset pääsevät tarvitsemiensa lastensuojelun, mielenterveyspalvelujen ja muiden tukipalvelujen piiriin.

Kasvuväylä Oy korostaa, että turvallinen yhteiskunta rakentuu ennen kaikkea siitä, että lasten hyvinvointiin investoidaan riittävän varhain. Mitä aikaisemmin lapsi ja hänen perheensä saavat tarvitsemansa tuen, sitä pienempi on riski vakavan rikollisuuden, syrjäytymisen ja ylisukupolvisten ongelmien kehittymiseen. Säilöönotto voi olla välttämätön yksittäisissä tilanteissa, mutta sitä ei tule nähdä ratkaisuna ongelmaan, jonka juurisyyt ovat usein lasten ja perheiden tuen puutteissa. Tämä edellyttää riittävästi resursoituja, laadukkaita ja yhdenvertaisesti saatavilla olevia lasten, nuorten ja perheiden palveluja.

Paakkunainen Lotta
Kasvuväylä Oy